

Verklaring en achtergrondinformatie DLG (Decanenoverleg Letteren en Geesteswetenschappen) naar aanleiding van berichtgeving over aangekondigde maatregelen talenopleidingen aan faculteiten Geesteswetenschappen

Inleiding

1. Er is momenteel veel onrust over de aan de geesteswetenschappelijke faculteiten in Leiden en Utrecht aangekondigde maatregelen ten aanzien van taal- en cultuuropleidingen.
2. Al vóór de door de regering aangekondigde bezuinigingen hadden veel faculteiten Geesteswetenschappen het financieel zwaar (vgl. PWC-rapport *Toereikendheid, doelmatigheid en kostentoerekening in het mbo, hbo en wo&o* uit 2021).
3. Er waren tegelijkertijd ook al lang inhoudelijke redenen om taal- & cultuuropleidingen toekomstbestendig te maken. In het goed voorbereide sectorplan vormen de taal- en cultuuropleidingen daarom een belangrijk speerpunt. Dit sectorplan is in de periode 2020-2022 opgesteld en is in 2022 door OCW goedgekeurd. Het sectorplan wordt in de periode 2022-2028 geïmplementeerd en uitgevoerd.
4. De bezuinigingen komen er nu als een mokerslag overheen, waardoor de tijdsdruk veel hoger is geworden en de context veel negatiever. Concreet betekent dit dat de bezuinigingen ertoe leiden dat er hardere keuzes gemaakt moeten worden dan die in het sectorplan staan. Dus dat er meer opleidingen verdwijnen, er unieke kennis uit NL verdwijnt, we ondanks de sectorplanmaatregelen toch minder toekomstige leraren zullen kunnen opleiden etc.
5. Door middel van de afspraken in het sectorplan (die er dus al liggen) probeert de sector in complementariteit en samenwerking, door versnelde zelfregie en afspraken over de zeer kleine talen en de unica, zoveel waardevols als mogelijk te borgen. Het sectorplan GW vormt hierbij nadrukkelijk het uitgangspunt.

Hieronder wordt in kort bestek nader ingegaan op de afspraken in het sectorplan en de actuele stand van zaken.

A. Het sectorplan Geesteswetenschappen (2022) belooft vernieuwing en verduurzaming van de aanwezige hoogwaardige T&C-expertise middels de volgende actielijnen:

1. **BEREIK T&C-EXPERTISE VERGROTEN** door T&C-kennis en -expertise breder uit te dragen en in te bedden in universitaire curricula, anders dan gespecialiseerde T&C-opleidingen. We versterken en ontwikkelen de talenexpertise in nieuwe contexten door te investeren in verdere verknoping van in de afzonderlijke faculteiten aanwezige T&C-expertise met relevante opleidingen waarin taal en cultuur belangrijk is.

Deze versterking van groeiende/stabiele brede, interdisciplinaire opleidingen met een aanzienlijke component taal en/of cultuur waarborgt de duurzaamheid van T&C-expertise en zorgt ervoor dat meer studenten in aanraking komen met T&C-componenten – waarmee ook het potentieel voor de lerarenopleiding wordt vergroot (zie punt 3 hieronder).

2. **DOELMATIGHEID T&C-OPLEIDINGEN VERHOGEN** door te komen tot verregaande landelijke samenwerking.

We zijn ervan overtuigd dat naast de hierboven genoemde, bredere opleidingen ook opleidingen met een specifiek taal- en cultuurprofiel blijvend van grote waarde zijn. De betrokken instellingen nemen gezamenlijk de verantwoordelijkheid voor het T&C-onderwijs op het gebied van in ieder geval de tekortvakken Nederlands, Duits en Frans. Van belang is de kwaliteit van deze opleidingen te verhogen, te borgen dat er voldoende taalspecifiek aanbod beschikbaar blijft, én te komen tot een dekkend en macrodoelmatig aanbod voor de verschillende T&C-opleidingen. Daarom wordt voor deze tekortvakken in de periode 2023-2028 toegewerkt naar een gezamenlijk programma, onder inhoudelijke en personele verantwoordelijkheid van die universiteiten waaraan de betreffende taal in 2023 als BA-opleiding wordt aangeboden.

3. TOEGANG TOT LERARENOPLEIDINGEN VERBREDEN. Om tot een substantiële verhoging van de instroom in de lerarenopleidingen voor de tekortvakken te komen, zijn aanvullende acties nodig die niet afzonderlijk door de Geesteswetenschappen uitgevoerd kunnen worden. Voor wat betreft het verbreden van toegang tot de lerarenopleidingen gaat het om het toegankelijk maken van de eerstegraads lerarenopleidingen in de tekortvakken voor studenten uit de brede BA-opleidingen (met een beperktere Taal & Cultuur-kennis dan de studenten uit de T&C-opleidingen). En waar dat nog niet het geval is, wordt de doorstroom naar de lerarenopleiding vanuit de T&C-opleidingen verbeterd door de tweedegraads lerarenopleiding effectiever in te bouwen in de nieuwe, onder gezamenlijke verantwoordelijkheid aangeboden T&C-programma's per schooltaal (als educatieve minor). Ook zij-instroom voor tweedegraads, bijvoorbeeld via NT2, wordt bevorderd en gefaciliteerd. De Geesteswetenschappen zullen tezamen met de Sociale wetenschappen, binnen welk domein de lerarenopleidingen vallen, zich inspannen om deze acties gericht op flexibilisering van toegang tot de lerarenopleidingen in de schooltalen te realiseren.

B. Stand van zaken na de aangekondigde en deels reeds geïmplementeerde bezuinigingen op het Hoger Onderwijs (wet Internationalisering in Balans (met TAO); Hoofdlijnenakkoord; Kamerbrief minister Bruins van 16 oktober j.l.):

De zeer negatieve financiële vooruitzichten van de geesteswetenschappelijke faculteiten in Nederland door de aangekondigde bezuinigingen hebben grote consequenties voor de tijdsdruk en de context van maatregelen op het terrein van de taal- en cultuuropleidingen. De bezuinigingen leiden ertoe dat er hardere keuzes gemaakt moeten worden dan die in het sectorplan staan. Er verdwijnen meer opleidingen, er verdwijnt unieke kennis uit NL, en we zullen ondanks de sectorplanmaatregelen toch onvoldoende toekomstige leraren kunnen opleiden.

Dat laat onverlet dat de decanen gezamenlijk vormgeven aan de plannen zoals vermeld in het sectorplan: meer zichtbaarheid voor de expertise op het gebied van de talen en bijdragen aan maatregelen om het aantal docenten in de talen Nederlands, Frans en Duits te vergroten.

In het kader van het SSH-sectorplan werken de verschillende geesteswetenschappelijke faculteiten in onderling overleg aan een duurzame toekomst voor het aanbod Talen en Culturen. Voor alle faculteiten met Taal & Cultuuraanbod ligt het accent op Actielijn 1, waarin taal- en cultuurexpertise aan een grotere groep studenten wordt aangeboden door verbinding met andere vakgebieden en opleidingen. Zowel het opleidingspalet als het proces er naartoe verschilt uiteraard per universiteit, in lijn met de lokale context.

Een gedeelde doelstelling voor de schooltalen is dat de programma's of specialisaties die in actielijn 1 worden ontwikkeld, straks ook toegang geven tot het leraarschap en de relevante lerarenopleidingen (actielijn 3). Dit kan uitsluitend in samenwerking met de sector SW en met OCW.

Een gezamenlijke verkenning van het afgelopen jaar én de financiële situatie van het moment maken dat een landelijke programmering voor de opleidingen Duitse en Franse Taal en Cultuur weinig realistisch is.

Tegelijk, en misschien wel juist vanwege de ontwikkelingen in actielijn 1, blijft de landelijke samenwerking van actielijn 2 onveranderd van belang. De faculteiten menen die te kunnen realiseren via een landelijke voorziening middels het vernieuwen van het bestaande Alpha4all-instrument. Alleen door middel van een gezamenlijk aanbod aan expertise via een landelijke *pool* kan een volwaardig programma per schooltaal (Frans/Duits) gewaarborgd blijven, opdat studenten Duits en Frans kunnen blijven studeren in Nederland. Voor deze taal- en cultuuropleidingen zullen we er daarom alles aan doen om een label aan een of meerdere universiteiten in stand te houden.

Er volgt binnenkort een gezamenlijke adviesaanvraag voor bovenstaande talen en de unica/andere kwetsbare opleidingen via het Decanenoverleg Letteren/Geesteswetenschappen; Duurzame Geesteswetenschappen; UNL.

De betreffende decanen delen de plannen met de CvB's, mede gezien er ook in UNL-verband gesproken wordt over macrodoelmatigheid en meer samenwerking (over faculteiten en universiteiten heen).

Kortom, door de afspraken in het sectorplan voor meer complementariteit en samenwerking, doet de sector al het mogelijke om door versnelde zelfregie en afspraken over de unica zoveel mogelijk waardevol te borgen.

Thony Visser

Voorzitter Decanenoverleg Letteren/Geesteswetenschappen (DLG)